

52545

(bando)

52545

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LVII.
Fasciculus 1.

1-11)

BADÓ ATTILA

**A francia esküdszékkel kapcsolatos
dilemmák**

SZEGED
1999

aj.

2000-04-19

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LVII.
Fasciculus 1.

BADÓ ATTILA

**A francia esküdtzékkel kapcsolatos
dilemmák**

SZEGED
1999

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et
Juridicarum Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae

ELEMÉR BALOGH, LAJOS BESENYEI, LÁSZLÓ BODNÁR, JÓZSEF
HAJDÚ, ÉVA JAKAB, JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA, JÁNOS
MARTONYI, FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY, BÉLA POKOL,
JÓZSEF RUSZOLY, LAJOS TÓTH, LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja

a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BALOGH ELEMÉR, BESENYEI LAJOS, BODNÁR LÁSZLÓ, HAJDÚ
JÓZSEF, JAKAB ÉVA, KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS,
MARTONYI JÁNOS, NAGY FERENC, PACZOLAY PÉTER, POKOL
BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF, TÓTH LAJOS, TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324–6523 Acta Univ.
ISSN 0563–0606 Acta Jur.

A laikus bíraskodás francia formájának alapjait a nagy francia forradalom teremtette meg. Gyökerei a felvilágosodás gondolkodóinak az igazságszolgáltatás megreformálását célzó eszmei megalapozásában, és be nem vallottan, az angol mintában keresendők. Jóllehet a nemzeti büszkeség ősi *Meroving*, *Karoling* mintákra próbálta visszavezetni a forradalmat követően bevezetésre kerülő esküdtszék, az angol hatás letagadhatatlan. Az esküdtszék bevezetését követelő neves filozófusok, jogászok maguk is hivatkoznak az angol mintára, mint a népszuverenitás elvének leginkább megfelelő igazságszolgáltatási megoldásra.¹ Az persze más kérdés, hogy sokan állították, hogy végső soron az angol esküdtszék kialakításánál is a „francia” hódító, *Orániai Vilmos* bábáskodott.

Ami tény, hogy már a forradalom elején, meglehetősen korán felvetődik az esküdtszék bevezetésének gondolata. Egy lyon-i képviselő volt az első, aki az alkotmányozó nemzetgyűlésben először hangot adott e követelésnek, azt állítva, hogy miután a szuverenitás a királyról a nemzetre szállt, így az igazságügy letéteményesévé is a népnek kell válnia. A Nemzetgyűlés némi vita után 1790. április 30-án határozott az esküdtszék jövőbeni bevezetéséről büntetőügyekben, egyben elutasítva a polgári ügyekben döntő esküdtszékre vonatkozó javaslatot. A esküdtszék mellett kardoskodók legfőbb érve az volt, hogy a múlt rendszer korrump igazságszolgáltatásának egyetlen ellenszere ezen intézmény lehet, s hogy esküdtszék nélkül szabadság nem is létezhet.² A döntés eredményeként, az 1791-es alkotmány rendelkezik az egyfokú büntető esküdtszékéről, melynek szóbeliségét, nyilvánosságát, és kontradiktórium jellegét határozza meg. Kimondja továbbá, hogy az esküdtek illetékesek a ténykérdések, míg a hivatásos bírák a jogkérdések megválaszolására. Az alkotmányos szintű szabályozást gyorsan követte a törvényi, mely az ítélő esküdtszék mellett a rövid életű vádesküdtszék felállításáról is rendelkezett. Ugyanezen törvény határozott egy megyei büntetőbíróóság felállításáról, amely 1808-ra kapja meg mai elnevezését (*Cour d'Assises*) Az 1808-as büntető-eljárásjogi kódex (*Code d'instruction criminelle*) megszünteti a vádesküdtszék, és a vádemelés jogát egy háromtagú hivatásos bírákból álló testületre bizza azzal az indokkal, hogy a szakmai kontrol az eljárás e szakaszában erőteljesebben érvényesülhessen. A kódex egyéb változásokat is eredményezett. A szakbírák számát hétről ötre csökkentették, akiket egyébként már 1800 óta a központi hatalom nevezett ki a forradalmi időszak választási rendszerével szemben. Az ülnökök kiválasztása is érdekes módon alakul. A listáról véletlenszerűen kiválasztott 36 laikus közül oly módon került kiválasztásra 12, hogy az ügyész, illetve a vádlott azonos számú személyt húzhatott ki a listáról. E meglepően demokratikus megoldás mellett meg kell említeni, hogy az alaplista összeállításánál a

¹ *Montesquieu*, *L'Esprit des lois*: „En Angleterre, les jurés décident si le fait qui a été porté devant eux est prouvé ou non et s'il est prouvé, le juge prononce la peine que la loi inflige pour ce fait, et pour cela il ne lui faut que des yeux...”

Le peuple n'est pas jurisconsulte toutes les modifications et tempéraments des arbitres ne sont pas pour lui, il faut lui présenter un seul objet, un fait et un seul fait, et qu'il n'ait a voir que s'il doit condamner, absoudre ou remettre le jugement”...

Rousseau, *Le contrat social*: „Lorsqu'un homme est accusé criminellement, douze jurés enfermés dans une chambre pour opiner sur l'examen de la procédure, s'il est coupable, ou s'il ne l'est pas, ne sortent plus de cette chambre, et ne reçoivent point a manger, qu'il ne l'est pas, ne soient tous d'accord, en sorte que leur jugement est toujours unanime et décisif sur le sort de l'accusé”...

² „sans jurés il n'y a pas de liberté dans un pays, mais il y a la corruption des magistrats, les abus de l'Ancien Régime” (*Renée Martinage*: 369.)

hatalom képviselői igen komoly befolyással bírtak, s a francia esküdtszék fejlődéstörténetében az egyik legsűrűbben változó tényező éppen e befolyás mértéke, módja volt.

A bűnösség kérdésében az esküdtek döntöttek, és szavazataikat csak akkor kellett összevonnai a szakbírák szavazatával, amennyiben a bűnösségre vonatkozó szavazatai az esküdteknek csak egyszerű többséget eredményeztek.

A szakbírák egyetlen feladata a büntetés mértékének megállapítása volt, amit eredetileg, 1791-ben, a törvény és jogbiztonság jelszavával úgy szabályoztak, hogy a vádlott személyiségének, körülményeinek értékelésére, vagyis méltányosság gyakorlására nem kerülhetett sor. Ezen a rigorózus, és sok esetben felháborító ítéleteket eredményező gyakorlaton az 1810-es büntetőjogi kódex enyhíteni kívánt, ám a szigorú büntetéseken ez nem sokat változtatott. Ennek következtében szokássá vált, hogy azon eseteknél, ahol valamilyen mentő körülmény miatt az esküdtek nem akarták, hogy a vádlott a törvény által előírt büntetési tételt kapja, egyszerűen felmentő ítéletet hoztak.

Az ilyen és ehhez hasonló problémák csökkentése érdekében számos módosító szabályról, illetve radikálisabb reformról van tudomásunk, melyek az esküdtszék mai formájához vezettek. Két alapvető irányban történtek mindenekelőtt változtatások, melyek felvázolására kísérletet teszünk. Egyfelől sűrűn módosították a kiválasztási eljárásra vonatkozó szabályokat, mely akárcsak az Egyesült Államokban, egy általános demokratizálódási folyamat következményének tekinthető, másrészt a szakbírák és a laikusok közötti viszonyt alakították oly módon, hogy az angolszász típusú esküdtszék merev elválasztású rendszeréhez képest (az esküdtek önálló testületként illetékesek általában csak a ténykérdések, a szakbírák a jogkérdések „megválaszolására”) itt az esküdtek és bírák aktívabb együttműködésének lehetünk tanúi. Ez utóbbi irányú változtatások a laikus illetve professzionális elem közötti helyes arány keresését is magukban foglalták.

Az esküdtté válás feltételeinek változása

Az esküdtek kiválasztásának központi problémája hosszú időn keresztül az volt, hogy milyen társadalmi csoportból kerültek kiválasztásra a laikus bírák, ami természetesen arra is választ adott, hogy kik voltak kizárva az esküdtté válás lehetőségéből. Az ezzel kapcsolatos rendelkezések persze általában követték a politikai választásokra vonatkozó szabályok változásait.

A forradalom után megalakuló esküdtszék nyíltan vállalja, hogy az ítélkezés a tehetősek kiváltsága, amely a napóleoni idősakra is érvényes, és alig lesz nyitottabb a restauráció időszakában. Az 1808-as eljárásjogi kódex meghatározása szerint az a cselekvőképes, harmincadik életévét betöltött, választójoggal rendelkező francia állampolgár lehet esküdt többek között, aki közigazgatási alkalmazottként legalább 4000 frankos jövedelemmel rendelkezik. Ugyancsak esküdtek lehetnek a császár által kinevezett tisztviselők, a bankárok, egyetemi tanárok. (*Martinage*: 374. p.)

A restauráció időszakában, amely alig tette nyitottabbá a kiválasztási rendszert, s amely a politikai választókat tette meg a kiválasztás bázisává, alig több mint százezer ember jöhetett számításba, ami a francia lakosok számát figyelembe véve elenyésző. A napóleoni idősakhoz képest némileg bővült a szóba jöhető személyek köre (a nyugdíjazott tisztiek, illetmény nélküli köztisztviselők, minimum 3 éves joggyakorlattal rendelkező közjegyzők), de ez lényeges változást nem eredményezett. Ez persze elsősorban a census nagyságának volt köszönhető, melyet 1831-ben csökkentenek számottevően. Ez majdnem megháromszorozza a szóba jöhető lakosok számát, 250.000-re növelve az

elektori listát. Igazi áttörést azonban csak az 1848-as fordulat hozott. A forradalom időszakában meghirdetett általános választójog az esküdtek kiválasztásával kapcsolatban meghozott módosításokra gyorsan hatott. Az 1848 augusztusában kiadott dekrétum szerint esküdt lehet minden 30 év feletti, politikai jogait gyakorló választó, akivel szemben nem áll fenn kizáró ok. Jelentősebb csoportokat kizáró okként pedig az írástudatlanság volt megjelölve, illetve a dekrétum kizárta azokat is, akik háztartási alkalmazottként szolgáltak.

A 48-as forradalom leverése után az általános választójoggal – bármekkora nyűgnek tűnt is – számolnia kellett a hatalomnak. Így nem lehetett az esküdtszék vonatkozásában sem radikálisan korlátozni az esküdtté válás feltételeit. *III. Napóleon* időszakában éppen ezért finomabb eszközökkel szűkítették a túl szélesnek ítélt esküdti koron. A korábbi korlátozások megtartása mellett igyekeztek precizírozni az erkölcsi, szakmai követelményeket. Az írástudatlanok kizárása mellett, pl. azokat is kizárta a törvény az esküdté válás lehetőségéből, akik szellemi képességeik miatt képtelenek lettek volna követni a bírósági vitát. Erkölcsi követelmény alapján kizárásra kerültek többek között a becsület-sértő és -csorbító bűncselekmények elkövetői, a csődeljárás alatt lévők stb. Az 1872-es törvény nem változtatott ezen, s az alkalmasság feltételei azóta tulajdonképpen alig változtak. A kezdeti, vagyoni helyzetre alapozott rendszert tehát felváltotta az erkölcsi, szellemi képességekre alapozott szelekció. Az esküdti funkcióra képesek körét időnként bővítették még (1932-ben a szolgálókkal, 1944-ben a nőkkel) a szelekció lényegi eleme azonban – egészen az 1978-as reformig – nem változott. Az esküdtek kiválasztásának legfontosabb mozzanata, vagyis a tényleges esküdtek kiválasztása törvény alapján alkalmasnak minősülő személyek közül, változatos formában bár, de továbbra is a hatóságok kezében maradt. (378) Nem lényegtelen természetesen, hogy milyen típusú hatóság végezte a kiválasztást. Érdemes ezért röviden felvillantani a kiválasztási eljárás fejlődéstörténetét ebből a szempontból is, hiszen az egyes megoldások jól tükrözik az adott politikai berendezkedés demokrácia felfogását, illetve rávilágítanak arra a tényre, hogy az esküdtszékekkel kapcsolatban a hatalom milyen, szinte mulatságosnak tűnő kísérletező kedvvel bírt.

1791-ben, az esküdtszék bevezetésekor, a nép által közvetlenül, politikai alapon megválasztott helyi közigazgatási alkalmazottak végezték a kiválasztási eljárás teendőit. A konzulatúsi korszakban (1800. március 27. tv.) az esküdtek kiválasztását a választott békebírák végezték, akiket azonban 1802-től már nem választottak, hanem kineveztek. 1808-tól (*Code d'instruction criminelle*) a prefektus kezébe kerül a kiválasztási eljárás irányítása, aki egy 60 fős listát állított össze az általa alkalmasnak ítélt személyekből, melyet az esküdtszék elnöke sorsolással 36 főre szűkített. Az eljárás pikantériáját az jelentette, hogy a végleges esküdtszék csak azután állt össze, hogy az ülészakban tárgyalt ügyek illetve vádlottak listája elkészült. Ez gyakorlatilag az esküdtszék függetlenségének teljes hiányát és a hatalom közvetlen beavatkozási lehetőségét jelentette. E sokat kritizált rendszert a restauráció időszakában némileg megváltoztatták (1827. május 2. tv.), ám jelentősebb módosításra csak a 48-as forradalmi időszakban került sor, amikor egy választott, és kinevezett tagokból álló esküdtválasztó kollegiális testület intézte az esküdtek kiválasztását.

III. Napóleon megszünteti a választott tagok szerepeltetését az esküdtválasztó bizottságban, és egy főleg kinevezett tisztviselőkre épülő új rendszert vezet be. A polgármester által összeállított előzetes listából (*liste préliminaire*) az esküdtválasztó bizottság kiválasztja a kantoni listára felkerülők nevét, melyből az alprefektus, a békebírák, és a prefektus elkészíti a kerületi, s végül az esküdtszék elnöke sorsolással állítja össze a

készületi listát. Ezt a megoldást 1870-ben szüntetik meg, visszaállítva a 48-as rendszert, melyet azután 1872-ben ismét módosítanak. E módosítás célja a bíróság nagyobb mértékű függetlenségének megteremtése volt, melyet úgy kívántak elérni, hogy növelték a választott tagok, illetve független tisztségviselők számát az esküdtválasztó bizottságokban. Így a polgármester által összeállított előzetes listából egy olyan bizottság készített előkészítő listát, melynek tagjai független bírák, a kantoni tanács tagjai voltak, melyből a végleges listát az esküdtbíróság elnökéből, békebírákból, illetve a megyei tanács tagjaiból álló bizottság készítette.

A szakbírák és az esküdtek együttműködésének fejlődése

A francia esküdtszék eredetileg, az angol mintát követve, a laikusok és szakbírák tevékenységének elkülönítésén alapult. Az esküdtek feladata mindenekelőtt a bűnösség kérdésének megválaszolása volt, melyet a szakbírák közreműködése nélkül döntöttek el. Annak oka, hogy ez a szisztéma módosításra került, és a fejlesztések egyre inkább a német ülnöki rendszer irányába mozdították el az intézményt, az a sajátos, és már említett rigorózus szankció rendszer volt, melyet a forradalmi idealizmus alakított ki. Nevezetesen egy olyan elképzelés, hogy az egyes bűncselekményekre vonatkozó, a nép által választott törvényhozók által meghatározott büntetési tételeket a bírói szubjektivizmus nem befolyásolhatja. Ezért aztán hosszú ideig egyáltalán nem, vagy csak nagyon korlátozott keretek között lehetett a büntetéseken enyhíteni. A szankciók persze gyakran önmagukban, az enyhítő körülményeket figyelmen kívül hagyva is magasnak tüntek a laikusok számára, ami ebben az időszakban. Európában szinte mindenhol jellemző volt. A halálbüntetés, vagy a hosszú időszakú kényszermunka kilátásba helyezése mai szemmel enyhe bűncselekményekre a laikusok felháborodását gyakran kiváltotta, és végső soron ennek köszönhető a laikusbírászkodás vonatkozásában annak a sajátos francia formának a kialakítása, amely máig fennmaradt. A súlyos büntetés elkerülésének egyetlen módja ugyanis az volt, ha az esküdtek a bűnösség kérdésében nemmel szavaztak. Hiába volt meggyőző a bizonyíték, az esküdtek nem voltak hajlandók a bűnösséget kimondani, hogy ezzel azon vádlott életét megmentse, aki szerintük nem szolgált rá az ilyen súlyú büntetésre. A közhely, hogy a törvények csak lassan követik a társadalom morális állapotát, talán a huszadik század elején volt a legnyilvánvalóbb. Az abortuszt, csecsemőgyilkosságot, vagy a bigámiát illetően számtalan felmentő ítélet született. Ezt a gyakorlatot az 1830-as, vagy 50-es években hozott törvényeknek kellett volna megakadályozni, sikertelenül. A felmentő ítéletek aránya 1901-ben 31, 1910-ben 34, 1929-ben 38 százalék volt. Hiába változtattak a szavazati arányokon, hiába tették lehetővé az esküdtek számára (még 1832-ben) a körülmények igen korlátozott értékelését, az alapvető problémát ez nem oldotta meg.

Az 1932-es reform egyesítette a szakbírákat az esküdtekkel, hogy együttesen határozzák meg a szankciót, s ezzel a laikusok erőteljesebben érvényesíthessék ebben a kérdésben akarataikat. Szűk évtizeden belül követte ezt egy olyan módosítás, mely teljes mértékben egyesítette a bírákat és az esküdteket, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a szakmai kontrol erősebb legyen a bűnösség megállapítása ügyében. Ezzel együtt lecsökkentette az esküdtek számát a felére. Az intézkedés politikai háttere természetesen nem mellékes, ám *Vichy* bukását követően pusztán annyiban módosították ezt a törvényt, hogy az esküdtek számát eggyel növelték.

Ezt módosította a lényegében máig hatályos, 1958-as büntető-eljárásjogi kódex, melynek legfontosabb intézkedése az volt, hogy az esküdtek számát felemelte kilencre, akik a három szakbírával közösen határoznak minden kérdésben.

Ezt követően 1978-ban került sor a kiválasztási eljárásra vonatkozó érdemi módosításra, mely a kiválasztás véletlenszerűségét volt hivatott megteremteni.

Az esküdtszék napjainkban

A ma hatályos eljárásjogi törvény részletesen rendelkezik az esküdtszékekről, melynek legfontosabb szabályait az esküdtszékekkel kapcsolatos dilemmák vázolását megelőzően az alábbiakban foglaljuk össze. A vonatkozó lényegesebb jogszabályok fordítását az eljárásjog iránt érdeklődők kedvéért a függelékben közöljük.

A súlyosabb bűncselekmények esetében a Párizsban illetve megyénként felállított *Cour d'Assises* (a továbbiakban: esküdtszék) ítélkezik. A többnyire megyeszékhelyeken működő bíróság három szakbíróból és kilenc laikus bíróból áll. A szakbírákat a fellebbviteli bíróság elnöke nevezi ki egy-egy negyedévre. Ezek egyike tölti be az elnöki tisztséget, akit általában a büntetőtanácsok elnökei közül választanak. Jóllehet az esküdtbírók különlegessége, hogy a három szakbíró és a kilenc esküdt együttesen dönt, a törvény (*Procédure Pénale*) külön beszél a bíróságról illetve az esküdtszékekről. („*La cour proprement dite et le jury*” Art. 240.)

A jury tagjait, vagyis az esküdtteket azon francia állampolgárok közül választják, akik 23. évüket betöltötték, franciául tudnak írni és olvasni, gyakorolhatják politikai jogaikat, jogképességükben nincsenek korlátozva, nem esnek a kizárási feltételek alá, illetve nem töltenek be olyan funkciót, melyet a törvény az esküdti feladattal összeférhetetlennek minősít. A törvény taxatív felsorolja a kizáró okokat, illetve az ilyen funkciókat. (Art. 256, 257)

Az esküdttek megválasztása egy négy fordulós eljárás során történik, melynek legfőbb jellemzője a véletlenszerűség. E sajátosságot egyébként egy majd két évszázados fejlődési folyamat eredményeként emlegeti a legtöbb, e témával foglalkozó francia szerző, s amint az a korábban leírt anomáliákból kiderült, nem véletlenül.

Az első fordulót a területi előkészítő lista összeállítása jelenti (*liste préparatoire*), melyet polgármesteri felügyelet mellett a választólistából állítanak össze, amit a felálló esküdtbírószámon egy második sorshúzással egy szűkebb, ún. „éves” lista elkészítése követ (*liste annuelle*). Az éves listán Párizsban egy személyre 1800 lakosnak kell jutnia, míg más körzetekben 1300-nak.

Az esküdtszék ülészakának megkezdése előtt harminc nappal, attól függően, hogy mely bíróságon kap az esküdtszék helyet, a fellebbviteli bíróság, vagy a TGI elnökének vezetésével egy bizottság jön létre a harmadik forduló sorshúzás lebonyolítására. A törvényi feltételeknek nem megfelelő személyek kihúzását követően 35 nevet sorsolnak ki, melyhez egy speciális, tíz fős listát is elkészítenek abból a célból, hogy az esetlegesen kieső esküdtteket különösebb gond nélkül pótolni tudják az ülészak során.³

A kiválasztott 35 (+10) személy képezi az adott ülészak konkrét esküdtszékeinek bázisát. E 35 fős listából kerül kiválasztásra egy ülészakon belül, az adott büntetőügy kilenc esküdtje, akik a 3 szakbírával együtt alkotják az esküdtbírószágot. A kilenc esküdt kiválasztásának módja ebben a szakaszban alig módosult a kezdetekhez képest. A tár-

³ A póttagok az ülészakban nem hagyhatják el azt a várost, ahol az esküdtszék ülésezik.

gyalás megkezdését megelőzően kezdik kisorsolni a 35 lehetséges esküdttől a végső kilencet. Ez a megoldás az USA-ban is alkalmazott „*voir dire*” eljárás francia változata, mely elsősorban abban különbözik a tengerentúli megoldástól, hogy itt nincs mód a leendő esküdtek attitűdjeinek alapos kivizsgálására. (lásd *Badó* 1994.) Az esküdteknek nem lehet kérdéseket feltenni, hogy válaszaikból későbbi döntésükre vonatkozó konzekvenciákat vonjanak le az ügyvédek. Általánosságban elmondható, hogy a francia megoldás gyorsabb, egyszerűbb, és véleményünk szerint jobb, mint az Egyesült Államokban. Nem is bukkantunk a szakirodalomban, vagy a napi sajtóban az eljárás ezen szakaszára vonatkozó kritikai irodalomra, s több bíróval folytatott személyes konzultáció is arról győzött meg bennünket, hogy a francia változat kevesebb zajjal, de kiegyenlítettebben, az elfogulatlan esküdtszék ideájának megfelelőbben működik. A francia szabályozás is azon előfeltevésekből indul ki, hogy az ellenérdekű felek által nem kívánatos személyek kiszórása a lehető legpártatlanabb esküdtszék eredményezi. Ennek érdekében, lehetőséget biztosít a vádlottnak, ügyvédjének, illetve a közvédlőnek, hogy meghatározott számú személyt visszautasítson közvetlenül akkor, amikor azok nevét kihúzzák az urnákból. A vádlott, illetve képviselője öt személyt, az ügyész négyet utasíthat vissza úgy, hogy a visszautasítás indokát nem nevezhetik meg.

Reformviták

Az esküdtszék hosszú ideje érik különböző intenzitású támadások. Nem olyan jellegűek, mint az USA-ban, ahol általában az intézményt alapjaiban vonják kétségbe. Franciaországban, a jakobinus diktatúra időszakát kivéve nincs igazán rossz emlékű korszaka e bíróságnak, s a legtöbb hozzáértő elfogadhatónak tartja, hogy a legsúlyosabb bűncselekmények esetén egy laikusokból és szakemberekből álló testület hozzon döntést. A gondolat maga, hogy ez a népszuverenitás kifejeződése, oly mélyen gyökerezik a köztudatban, hogy nem is találtunk olyan hírlapi cikket, vagy tudományos igény munkát, mely ne közelítette volna meg ebből a szempontból is az esküdtszék problematikáját. Doktorai disszertációk foglalkoznak e dogma eredetével, aktualitásával. (pl. Melle France *Lenain: „Le dogme du jury populaire”*)

A támadások ezért sokkal inkább „részletkérdéseket” érintenek, már amennyiben annak minősíthető az egyik legsűrűbben felmerülő gond, hogy az esküdtszék döntése ellen – a törvénysértés esetét kivéve – nem lehet fellebbezni. Ez annál is inkább problematikus, mert ez sokak szerint ellentétben áll az Emberi Jogok Európai Konvenciójával, mely szerint minden büntetőügyben bíróság által elítélt személynek joga, hogy egy felettes bíróság is megvizsgálja ügyét. (Art. 2-1 du prot. 7) Ez pedig a hatályos szabályozás alapján nincs biztosítva Franciaországban. Még furcsább ebben az, hogy míg a kisebb bűncselekmények elkövetői, akiknek ügyében szakbíróság hoz ítéletet, élhetnek a fellebbezés lehetőségével, az esküdttörvényszék ítélete ezzel szemben nem bírálható felül. Kívülről szemlélve szinte érthetetlennek tűnik a vonakodás, ahogy ezt a mindenki által képtelenségnek minősített ügyet kezelik. Amilyen egyszerűnek tűnik azonban első látásra a probléma megoldása, olyan nehéz egyezségre jutnia a francia jogászoknak, politikusoknak a részletkérdéseket illetően. A fellebbviteli fórum kialakításának költségvonzatán túl egy ilyen változtatás számos alapkérdést vetne fel. Az első ilyen probléma az lenne, hogy egy második esküdttörvényszék felállításával az esküdttörvényszék létét alátámasztó, ez ideig megfellebbezhetetlennek tekintett népítélettel szembe kerülne egy másik népítélet,

mely esetleg ellentétes lenne az elsővel. Még súlyosabb sérülést szenvedne az intézmény alapideológiája, amennyiben a fellebbviteli fórumot egy szakbíróság jelentené.

A költségek tekintetében ugyan ez lenne a legkedvezőbb megoldás, ám sokak szerint szinte teljesen feleslegessé tenné az elsőfokú bíróság „népi” jellegének megtartását. További bonyolító tényezőt jelent az esküdtszék legnagyobb erényének tekintett, s az eljárást végig jellemző szóbeliség kérdése, mely egyik vagy másik javaslat mellett szükségszerűen csorbulna.

Szinte általános egyetértés mutatkozik tehát abban a tekintetben, hogy az európai követelményeknek megfelelően létre kell hozni egy fellebbviteli fórumot. Nehéz azonban egyetértésre jutni a konkrét megoldás mikéntjében.

A kilencvenes évek közepén, *Jacques Toubon* igazságügyminiszter jutott arra az elhatározásra, hogy az esküdtszék reformját végrehajtja. „Már éppen ideje volt”, olvasható egy ügyvéddel készült riportban (*Paul Lombard, avocat a la Cour d'Appel de Paris*), aki még hozzá teszi: „Amióta csak ügyvéd vagyok, nem telik el olyan év, hogy be ne harangozná valaki az esküdtszék reformját... Végre!” (*Valdman E 1996.: 123–133.*)

A vállalkozás nehézségét a miniszter azonban minden valószínűség szerint alábecsülte, s csak a tervezet napvilágra kerülését követően, a napilapokban megjelenő támadó írások, a kérdés kapcsán megszólaló jogászok, politikusok sejtették számára, hogy milyen darázs-fészekbe nyúlt. Jóllehet itt nincsenek olyan érdekcsoportok, melyeknek ez a változtatás bármilyen érdeksérelmet okozna, a több mint kétszáz éves intézmény alapjának megváltoztatása sokakat irritál. Hasonló ez ahhoz a helyzethez, ami az Egyesült Államokban, mindenekelőtt a polgári esküdtszék kapcsán problémát okoz. A legtöbb szakértő hiába ért egyet abban, hogy polgári ügyekben nem szerencsés az esküdtszék alkalmazása, ám az esküdtszék történelmi „érdemei” minden reformot lehetetlenné tesznek. *Toubon* miniszter pedig igazán mindent megtett, hogy a tervezet szakmai szempontból ne legyen kifogásolható. A kezdeti elképzeléseket, mely három szakbíróból és két, több évre megválasztott laikus ülnökből álló elsőfokú bíróságra, majd egy laikusokból és szakbírókból álló másodfokú esküdtbírószágra építette volna az új rendszert, azonnal számos kritika érte. Érdemes ezzel bővebben foglalkozni, hiszen az ennek kapcsán megszülető vélemények, a magyar laikusbíráskodás jelenlegi formáját figyelembe véve tanulságosak lehetnek. A tervezett reform a magyar rendszerhez feltűnően hasonló intézmény kialakításán gondolkodott, s így nem lehetnek semlegesek számunkra az ezzel szemben megfogalmazott kritikai észrevételek.

Ez az elképzelés nyilvánvalóan két szempontot tartott szem előtt. Az egyik szempont az európai követelményeknek megfelelően a fellebbezés lehetőségének minél gyorsabb megteremtése, míg a másik, a lehető legkisebb anyagi ráfordítás volt. A miniszter ugyanis jól sejtette, hogy a költségvetés megterhelése a reform legfőbb akadálya lehet. A jelentős napilapok a tervezettel élénken foglalkoztak, ám a tervezettel egyetértő cikkel, interjúval alig lehet találkozni. A „*Vendée matin*” *Patrice de Charette*-tel, egykori esküdtszéki elnökkel készített interjút. *Charette* is felháborítónak tartja, hogy ha valaki egy stoptáblán átszalad, s 1000 frankra megbüntetik, azt megilleti a fellebbezés joga, míg ha valakit emberölésért ítélnék el első fokon, azt nem. A fellebbezés lehetőségének megteremtése tehát elkerülhetetlen. Hasonlóan elkerülhetetlennek ítéli azon gyakorlat megváltoztatását, mely a felmentések, vagy marasztalások okát nem határozza meg. Az esküdtszék ugyanis nem indokolja döntését, márpedig mindenkinek joga lenne megtudni azt, hogy milyen alapon ítélték el, vagy éppen mentették fel. Mindkét változtatási szándékkal messzemenően egyetért tehát *Charette* bíró, azonban az elsőfokú bíróság tervezett összetételét már másként ítéli meg. A szakbírák javaslata alapján, az igazságügy-

minisztérium által három évre kinevezett két laikusból, és a három szakbíróból álló bírósággal nem ért egyet. A laikus elem véleménye szerint egészen más hangsúlyt kapna az igazságszolgáltatásban. Megszűnne valóban laikus lenni, s eljárásról eljárásra professzionalizálná. Másrésztől szerencsétlennek tartaná azt is, hogy két teljesen eltérő eljárást jelentene az első illetve másodfokú. Az első fokú bíróság, amely gyakorlatilag szakbíró-ság lenne, nyilvánvalóan más feladat elé állítaná az ügyvédek, mint a másodfokú, amely inkább laikusbíró-ság. (Vendée matin, 1995. november 21.)

A Le Monde-ban megjelenő írás '96 januárjában már egyenesen az esküdtszék haláláról értekezik. A szerző (*Maurice Peyrot*) ugyan egyetért az alapgondolattal, hogy az esküdtszék beteg, s hogy a betegséget már régóta kezelni kellett volna, ám véleménye szerint az orvosságba néhány csepp mérget is kevertek a minisztériumban, amely alkalmas arra, hogy megölje az esküdtszék. („*Mais, dans la sirop de sa potion, le ministre de la justice a ajout  quelques gouttes d' un poison qui va tuer le jury...*”) Elismeri, hogy néha születnek rossz esküdtszék-i döntések, s nehezen indokolható felmentések, ám úgy véli, hogy a javaslat alkalmatlan a valós probléma kezelésére, s több kár származna belőle, mint előny. Az esküdtszék legfőbb erényének azt tekinti, hogy a laikusok számára nincsenek rutin ügyek, s hogy az esküdtek szerepeltetése arra kényszeríti az eljárásban résztvevő professzionális szereplőket, hogy világosan, szakmai zsargon használata nélkül beszéljenek. A három szakbíróból és két ülnökből álló elsőfokú bírósággal éppen ez az erény veszne el, s nem kárpótólná ezt az sem, hogy első fokon a döntéseket ettől kezdve indokolni kellene. A szerző tudni véli, hogy a tervzet ezen formáját elsősorban az anyagiak motiválták, ám szerinte az igazságszolgáltatással kapcsolatos kérdésekben a monetáris szempontok háttérbe kell hogy szoruljanak. Márpedig megfontolásra érdemes alternatív javaslatok is lennének, melyek nem sértenék meg az esküdtszék alapgondolatát.

Ilyen lehetne pl. a büntető ügyekre szakosodott ügyvédek szövetsége által javasolt megoldás, mely első fokon hat esküdtszékben és 3 szakbíróban, másodfokon pedig kilenc esküdtszékben és három szakbíróban gondolkodna. Vagy hasonlóan megfontolásra érdemes megoldás lehetne a más szakértők által is helyeselt, *Lariviere* ügyvéd által javasolt elképzelés, amely más, esküdtszékkel rendelkező országokban már bevált. Az esküdtszék-i eljárás teljes egészében leírásra kerülne, hogy fellebbezés esetén szakbírák ítélik meg, hogy a bizonyítékok elégségesek voltak-e az adott döntés meghozatalához. Amennyiben úgy ítélik meg, hogy nem, abban az esetben egy másik esküdtszék folytatna le új eljárást (Le Monde 1996. január 18.)

Szinte kivételnek számít a Figaro hasábjain, *Gérard Nirascou* január 20-án megjelent írása, mely abból a szempontból közelít a reform tervezethez, hogy sürgető szükség van-e egyáltalán az esküdtszék reformjára. A szerző szerint azzal, hogy lehetőség van a Kasszációs Bírósághoz fordulni törvénysértésre hivatkozva, voltaképpen eleget tesz a jelenlegi rendszer az európai követelményeknek. Jogászokra hivatkozva állítja, hogy a bírói jogalkalmazás fejlődése abba az irányba mutat, hogy a semmitőszék egyre alaposabban vizsgálja az elsőfokú eljárás minden részletét, s a legkisebb törvénysértés esetén is megsemmisíti az esküdtszék döntését, ami alapján egy másik esküdtszék folytathatja le az eljárást. Felteszi továbbá a kérdést, vajon rászolgált-e a több mint kétszáz éve működő esküdtszék arra, hogy megsemmisítsék. Az ezerszámra születő ítéletek közül alig néhány tucat nevezhető problémásnak. Ezzel szemben számtalan esetben járult hozzá a francia jog fejlesztéséhez, hozzá igazítva azt a változó morálhoz. Végül, teszi fel a kérdést, „nincs annál sürgősebb változtatást igénylő probléma az igazságszolgáltatásban, mint megreformálni az esküdtszékét?” (Figaro 1996. január 20.)

A hírlapi kritikán túl számos szakértő más fórumokon is hallatta hangját az ügy kapcsán. A legtöbben, mint pl. *Georges Fenech* ügyész, azért támadták a tervezetet, mert az ülnöki rendszerre való áttéréssel elveszne a kiválasztás sorshúzásos módszere is, és ismét lehetőség nyílna a manipulációra. (*Emission la marche du siècle: jugement des criminels: moi, juré, en mon ame et conscience*) Mások, mint *Jean-René Farthouat* ügyvéd, az ülnököket egyszerűen túsoknak minősítik, akiknek pusztán színezniük kellene a büntető eljárást, hogy népi jelleget kölcsönözzenek neki. További gondot jelentene, hogy a három évre megválasztott ülnökök nyilvánvalóan sajátos érdeklődést mutatnának a büntető igazságszolgáltatás iránt, ami egyet jelentene a laikusbíráskodás szerepének lényegi módosulásával. Az ülnökök nem a társadalmat reprezentálnák, hanem a társadalom egy meghatározott szeletét. Tartani lehetne attól, hogy a kíváncsi „voyeur”-ök kapnának inkább helyet a bíróságban. (*Les dossiers de la semaine juridique, hors série, éditions juris-classeur, février 1996., p. 7.*)

Az esküdtzék eltűnésétől féltő szakértők érvelése szerint a tervezett megoldás alapján az esetek elenyésző részében kerülne sor esküdtzék előtti tárgyalásra. A minisztérium által jósolt 20 százalékos fellebbezési arány sokak szerint túlbecsült. Ám már ez is azzal a következménnyel járna, hogy az igazságszolgáltatás szinte teljes mértékben professzionalizálódna, mondják az elemzők. Ráadásul, egyesek szerint az esküdtzék utóbbi időszakban mutatkozó szigorodása alapján az elítéltek fellebbezési hajlandósága egyre csökkenne. A szigorodás okaként többen a sorsolós rendszer bevezetését jelölik meg. Az ezt megelőző kiválasztási eljárás inkább kedvezett a magasabb iskolázottságú csoportok esküdtzékbe kerülésének, akik sokak véleménye szerint hajlamosabbak enyhébb ítélet meghozatalára.

Egy olyan szakértő véleményét is érdemes idézni, aki a tervezet elkészítésében maga is közreműködött, s aki a reform ezen formáját kivételes módon támogatja, ám akinek az igazságügyminiszter által publikált tervezethez képest különvéleménye is van. *Francois Staechele* bíró három okkal magyarázza a reform szükségességét. (*Premier vice-president du tribunal de Grande Instance de Metz*) Az ügyek viszonylagos lassúsága mellett a fellebbviteli fórum, illetve az ítéletek indoklásának hiánya teszik a reformot elkerülhetetlenné. Arra a kérdésre pedig, hogy miért éppen az ezredforduló közelében vált a módosítás időszerűvé, a forradalmi elvek egyfajta lehűlésével ad magyarázatot. Ezen elvek mára elveszítették korábbi szerepüket, pontosabban az igazságszolgáltatás demokratizált keretei között többé nincs szükség arra, hogy olyan módon érvényesítsék őket, mint kétszáz évvel ezelőtt. A reform tehát előbb-utóbb elkerülhetetlen, legfőképpen a fellebbezés kérdését illetően. Létezik azonban egy alapprobléma, ami egyfajta ördögi körnek is nevezhető. Az esküdtzék döntését, mint a népszuverenitás kifejeződését ugyan ki bírálhatná felül? Akár szakbírákra, akár egy másik laikusbírárságra bízunk a döntés felülbírálatát, az intézmény létét alátámasztó elv mindenféleképpen sérül, s ezzel legitimitását veszíti. Ha nem is ért teljes mértékben egyet tehát *Toubon* miniszter tervezetével, annak lényegi elemét átgondoltnak, a tervezetet koherensnek minősíti. (A tervezet ezt a problémát úgyesen kikerüli azzal, hogy a „szuverén nép” csakis másodfokon hozza meg először döntését.) Saját meggyőződése szerint azonban inkább az osztrák, vagy néhány északi ország példáját követné szívesebben, ahol az esküdtzék döntését a bűnösség kérdésében nem lehet megváltoztatni, ám egy kizárólag szakbírákból álló fellebbviteli fórum, csakis a vádlott számára kedvezőbb módon, a büntetés mértékét változtathatja meg. Korrekcióra tehát csak akkor kerülhetne sor, ha az esküdtzék túl nagy szigorúságot mutat az ügyben. *Staechele* bíró szerint a szenvedély bűncselekményektől eltekintve nagyobb szigorúság jellemzi az esküdtzékkel a szakbíráóságokhoz

képest. Ez a rendszer szerinte megfelel az európai emberi jogi elvárásoknak, első fokon tartja meg az esküdtszék intézményét, s nem sérül annak alapeszméje. (*Valdman*, 1996:51–95.)

Egy 1996. február 6-án, *Xavier de Roux* ügyvéd kezdeményezésére megtartott konferencián teremtettek lehetőséget arra, hogy a szembenálló vélemények összeütközhesse- nek. Az itt elhangzottak alapján az igazságügyminiszter egy olyan bizottságot létesített, amely a legnevesebb szakértők bevonásával, az ellentétes vélemények összehangolása alapján, egy kompromisszumos, a törvényhozás számára is elfogadható javaslat elkészí- tésével lett megbízva. Az egyetemi tanárokból, bírákból, ügyvédekből, volt esküdtekből álló bizottság vezetésével *Jean-Francois Deniau* – a korábbi miniszter – lett megbízva. Az áprilisa elkészült anyag az alábbi lényeges módosító javaslatokat tartalmazta: A fellebbezési lehetőség megteremtése, mint legfontosabb célkitűzés, természetesen a tervezet részét képezi, mégpedig úgy, hogy a laikus elem mindkét fokon – más arányban – szerephez jutna. Míg az elsőfokú esküdtbírószágon öt esküdt kapna helyet a három szakbíró mellett, másodfokon megmaradna a jelenlegi felállás, vagyis a három szakbíró munkáját kilenc esküdt segítené. A fellebbezést természetesen meg kellene indokolni. Ugyancsak lényeges módosítási javaslat, hogy a vizsgálóbíró közvetlenül kezdeményez- hetné az esküdtszéki eljárást, a vádtanács (*chambre d'accusation*) közbeavatkozása nélkül.

Annak ellenére, hogy ezzel a második kísérlettel, egy, a többség által elfogadottnak tekinthető megoldást kívánt a minisztérium a törvényhozáson keresztül verni, a reform kísérlet kudarcba fulladt: A vita bármennyire kimerítő volt is, *Toubon* miniszter nem írhatott új fejezetet a francia büntetőjog történetéhez. A népitélet dogmája – legalábbis egyelőre – tartja magát, s a korábban már idézett *Paul Lombard* továbbra is elmondhat- ja: „Amióta csak ügyvéd vagyok, nem telik el olyan év, hogy be ne harangozná valaki az esküdtszék reformját...”.

Függelék

1.

Az eljárásjogi törvény (*Procédure Pénale*) esküdtszékre vonatkozó legfontosabb szabályai.

Az esküdtbíróóság összetételéről

240. § Az esküdtbíróóság magában foglalja: a tulajdonképpeni bíróságot és az esküdt-széket.

241. § Itt az ügyész funkciói a 34. és 39. §-ban meghatározott feltételek mellett gyakorolhatóak.

Azonban az ügyész az ügyészség valamely tagját delegálhatja fellebbviteli hatáskörénél fogva az esküdtszéki bíróság mellé ebben a hatáskörben elhelyezve.

242. § Az esküdtszéket a tárgyaláson egy törvényszéki írnok segíti.

Párizsban és azokban a megyékben, amelyekben egy fellebbviteli bíróság székel, a törvényszéki írnok feladatait a törvényszéki főírnok vagy a fellebbviteli bíróság egyik törvényszéki írnoka látja el.

A többi megyében ezt a főírnok vagy az elsőfokú bíróság (*Tribunal de Grande Instance; továbbiakban: TGI*) egyik írnoka látja el.

I. rész – A bíróságról

243. § A tulajdonképpeni bíróság az elnökből és az ülnökökből áll.

1. § – Az elnökről

244. § Az esküdtszékben a fellebbviteli bíróság egy tanácselnöke vagy egyik tanács-tagja elnököl.

245. § Minden negyedévre és minden esküdtszék részére az elnököt a fellebbviteli bíróság elnöke rendelet útján jelöli ki, amelyben meghatározza az ülészak megnyitásának időpontját.

246. § Az ülészak megnyitása előtt váratlanul bekövetkezett akadályoztatás esetén, az esküdtszéki bíróság elnökének helyettesítéséről az fellebbviteli bíróság elnöke rendelkezik.

Ha az akadályoztatás az ülés folyamán merül fel, az ülés elnökét a legmagasabb rangú ülnök helyettesíti.

247. § A fellebbviteli bíróság elnöke elnököl az esküdtszékben minden esetben, amikor azt szükségesnek tartja.

2. § – Az ülnökökről

248. § Az ülnökök szám szerint ketten vannak.

Csatlakozhat hozzájuk egy vagy több pótülnök, ha a tárgyalás tartama vagy jelentősége ezt szükségessé teszi.

A pótülnökök részt vesznek a tárgyalásokon. A tanácskozásokon viszont csak egy rendes ülnök akadályoztatása esetén vesznek részt, amiről az esküdtszék elnöke indoklással együtt rendelkezik.

249. § Az ülnököket vagy a fellebbviteli bíróság tanácsstagjai közül vagy a tárgyalás helye szerinti elsőfokú bíróság elnökei, elnökhelyettesei, vagy bírái közül választják.

250. § Az ülnököket az első elnök jelöli ki negyedévenként minden esküdtszéki bíróságnál, ugyanolyan módon, mint annak elnökét.

251. § A tárgyalás megnyitását megelőzően felmerülő akadály esetén az első elnök rendelkezik az ülnökök helyettesítéséről.

Ha az akadály a tárgyalás folyamán merül fel, az ülnökök helyettesítéséről az esküdtszéki bíróság elnöke rendelkezik és az esküdtszéki bíróság székhelye szerinti fellebbviteli bíróság vagy a TGI bírái közül választ.

252. § A tárgyalás megkezdésekor, az esküdtbíróság elnöke kijelölhet egy vagy több pótülnököt, ha szükséges.

253. § Elnöki vagy ülnöki minőségükben nem vehetnek részt az esküdtszékben azok a bírák, akik az esküdtszéki bíróság előtt folyamatban lévő ügyben keresetet vagy vizsgálat iránti kérelmet terjesztettek elő vagy részt vettek a vádhatározat elkészítésében vagy a vádlott bűnösségre vonatkozó érdemi döntésben.

II. Rész – Az esküdtszékről

254. § Az esküdtszék az alábbi szakaszok rendelkezései alapján meghatározott állampolgárokból áll.

1. § – Az esküdti alkalmasság feltételeiről

255. § Csak az a bármely nemű állampolgár lehet esküdt, aki betöltötte a 23. életévét, tud olvasni és írni franciául, politikai, polgári és családi jogokkal bír és nem esik az alábbi két szakaszban felsorolt alkalmatlansági esetek egyike közé sem.

256. § Nem lehet esküdt:

1) 2) 3) akit vád alá helyeztek vagy ismeretlen helyen tartózkodó vádlott és aki ellen elfogatási parancsot adtak ki;

4) állami, tartományi vagy helyi közhivatalnokok és alkalmazottak, akiket állásukból felmentettek;

5) állásuktól megfosztott miniszteri tisztviselők és szakmai hivatalok tagjai, akik jogerős bírói eltiltás alatt

7) azok, akiknek az esküdtszéki tagságuk ezen törvénykönyv 288. § (5) alapján vagy a Büntető törvénykönyv 131–26. §-ai alapján ki van zárva;

8) bírói oltalom alatt álló nagykorú személyek, gyámság alatt álló nagykorú személyek, gondnokság alatt álló nagykorú személyek és azok, akik a Közegészségügyi törvénykönyv 326. §-1 – 355. §-ai alapján elmeogyógyintézeti elhelyezésben vannak.

257. § Az esküdtszéki tagság összeférhetetlen az alább felsoroltakkal:

1) a Kormány, a Parlament, az Alkotmánytanács, a Legfelsőbb Bírósági Tanács, valamint a Gazdasági és Szociális Tanács tagja;

2) az Államtanács vagy a Számvevőszék tagja, az igazságszolgáltatás bírása, közigazgatási bíróságok tagja, kereskedelmi bíróságok bírása, mezőgazdasági és a békéltető bíróság ülnöke;

3) a Kormány főtábornoka (állandó helyettes), valamely minisztérium „államtábornoka”, minisztériumi osztályvezető, a rendőrség testületének tagja;

4) a rendőrségi szervezet vagy a börtönügyi, katonai tisztviselői kar hivatalnokai szolgálat közben.

A 70 évnél idősebb személyeket fel kell menteni az esküdti kötelezettség alól. Akiknek állandó lakóhelye nem abban a tartományban van, mint ahol az esküdtzéki bíróság székel, ebben az esetben a bizottsághoz kell indítvánnyal fordulni a 262. § alapján.

Mindezeket túl azokat, akik valós, nyomós indokra hivatkoznak, a bizottság felmentheti.

258-1. § Azokat, akik a tartományban az elmúlt öt évben már betöltötték ezen tisztséget, ki kell zárni, vagy ki kell törölni az esküdtzéki tagok évenkénti listájáról és a pótesküdtzéki tagok listájáról.

Erkölcsei vagy vallásos kifogás nem alkalmas arra, hogy megalapozzon egy nyomós indokot ahhoz, hogy valakit az esküdti listáról töröljenek.

A bizottság a 262. § szerint kizárhatja azokat a személyeket – nyomós indok alapján – akik nem tűnnek alkalmasnak a tisztség gyakorlására.

Jelen és az előző szakasz rendelkezéseinek megsértése nem akadályozhatja meg az esküdtzék megalakulását.

2. § – Az esküdtzék megalakulásáról

259. § Évenként elkészítenek egy listát a bűnügyi esküdtbírósról valamennyi esküdtzék hatáskörében.

260. § Ez a lista, a párizsi esküdtzéki bíróságra nézve, 1800 esküdtet jelent, míg más körzetekben egy esküdtet minden 1300 lakos után, de anélkül, hogy az esküdték száma meghaladná a 200-at.

Az esküdték száma az évenkénti listára arányosan megoszlik a lakosságról készült hivatalos táblázatnak megfelelően. Ezt a felosztást a települések vagy a települések csoportjai, a prefektusi rendelet alapján minden év április hónapjában készítik el. Párizsban, a prefektusi rendelet alapján minden év június hónapjában készítik el a kerületek között.

261. § Minden településen, a polgármester azért, hogy felállítsa az éves lista előkészítő listáját, nyilvános sorshúzással a prefektusi rendelet alapján előírt szám háromszorosát kihúzza a választási lista alapján.

Ha az eloszlásról szóló prefektusi rendelet a települések csoportosulását irányozza elő, a sorshúzást annak a településnek a polgármestere hatja végre, amelyet a prefektusi rendelet erre kijelöl. Ez az érintett települések választási listáinak összességén alapszik.

Párizsban a sorshúzást, kerületenként, a polgármester által kijelölt hivatalnok végzi.

Az előzetes listát két eredeti példányban kell elkészíteni, amelyek közül az egyiket a városházán kell letétbe helyezni, Párizsban az illetékes kerület polgármesterei hivatalában, a másikat az esküdtzék székhelye szerinti bírósági törvényszéki iroda titkárságára kell eljuttatni július 15-e előtt.

A polgármester köteles értesíteni azokat a személyeket, akiket sorshúzással kihúztak. Megkéri őket, jelöljék meg foglalkozásukat. Tájékoztatja őket arról a lehetőségről, hogy

egyszerű levél formájában szeptember 1-e előtt kérhetik a bizottságtól a 262. szakasz alapján a 258. szakasz rendelkezéseiben foglalt felmentést.

A polgármester köteles tájékoztatni az esküdtzék székhelye szerinti fellebbviteli bíróság és a TGI törvényszéki főírmokait a 255., 256. és a 257. szakaszokból eredő törvényi alkalmatlanságokról, amelyek ismerete szerint egyes, az előzetes listán szereplő személyeket érintenek. Ezenkívül rámutathat azokra a tényekre, amelyek alapján bizonyos személyek nyomós indokkal nem tűnnek alkalmasnak tisztségük gyakorlására.

262. § Az éves listát minden esküdtzék székhelyén egy elnöki bizottság, a fellebbviteli bíróság (*Cour d'appel*) székhelyén a fellebbviteli bíróság elnöke, vagy annak megbízottja és az esküdtzék székhelye szerinti TGI-ken, a bíróság elnöke vagy annak megbízottja készíti el.

Ez a bizottság magába foglalja az elnökön kívül:

Székhely szerinti három bírát, akiket minden évben az esküdtzék székhelye szerinti bíróság teljes ülése jelöl ki.

Ugyanilyen módon akár az ügyész vagy annak megbízottja, akár a legfőbb ügyész vagy annak megbízottja.

Az esküdtzék székhelye szerinti ügyvédi kamara elnöke vagy annak képviselője.

Öt megyei közgyűlési tag, akiket minden évben a közgyűlés jelöl ki és Párizsban, öt közgyűlési tag, akiket Párizs közgyűlése jelöl ki.

263. § A bizottság az elnök összehívására ül össze az esküdtzék székhelyén, szeptember hónap folyamán. A titkárságát az esküdtzék székhelye szerinti törvényszéki főírmok biztosítja.

A bizottságból ki vannak zárva azok a személyek, akik nem felelnek meg a 255., 256. és 257. szakaszban lefektetett törvényi alkalmassági feltételeknek. A bizottság rendelkezik a beadott kérelmek felől, melyeket a 258-1 szakaszt (első bekezdés), valamint adott esetben a 258-1 szakaszt (második bekezdés) érintik.

A bizottság döntéseit szótöbbséggel hozza, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

A végleges listát sorshúzással készítik el, ott nyomban aláírják és eljuttatják az esküdtzék székhelye szerinti törvényszéki írnok titkárságára.

A pótesküdték egy speciális listáját is elkészíti minden évben a bizottság, a 263. szakasz rendelkezései alapján, az esküdték éves listáján kívül. A pótesküdtéknek abban a városban kell lakniuk, amelyben az esküdtzék székel.

Az ezen a listán szereplő esküdték száma, amely nem lehet kevesebb 50-nél és nem lehet több 700-nál, meg van határozva minden esküdtzékre, az Államtanács rendelete alapján.

265. § Az éves listát és a speciális listát a bizottság elnöke juttatja el a prefektushoz, aki eljuttatja minden település polgármesteréhez. A polgármesternek kötelezettsége tájékoztatni az esküdtzék székhelye szerinti fellebbviteli bíróság elnökét vagy a TGI elnökét, mihamint tudomást szerez, azon személyek halálesetéről, törvényben meghatározott alkalmatlanságáról vagy összeférhetetlenségéről, akiknek a neve ezeken a listákon szerepel.

Az esküdtzék székhelye szerinti fellebbviteli bíróság elnöke vagy az esküdtzék székhelye szerinti TGI elnöke vagy az ő megbízottai jogosultak arra, hogy ezeknek a személyeknek a nevét az éves és a speciális listáról kihúzzák.

266. § Harminc nappal az esküdtzéki tárgyalást megelőzően, a fellebbviteli bíróság elnöke vagy annak helyettese vagy az esküdtzék székhelye szerinti TGI elnöke vagy annak megbízottja nyilvánosan sorshúzással az évi listáról kihúzza annak a 35 esküdtnek

a nevét, amely az ülészak listáját alkotja. Ezenfelül kihúzza a 10 pótesküdt nevét is a speciális listáról.

Ha a kihúzott nevek között elhunyt személy, vagy olyan személyek szerepelnek, akik nem felelnek meg a 255., 256. és 257. szakaszokban meghatározott alkalmassági feltételeknek, vagy az esküdti funkciót a megyében az elmúlt legalább öt évben már ellátták, ezen személyek neveit azonnal helyettesíteni kell az ülészak listáján. A tíz pótesküdtet pedig a sorshúzással kijelölt egy vagy több más esküdttel. A kihúzást az éves listáról és a speciális listáról az esküdtzék székhelye szerinti fellebbviteli bíróság elnöke vagy a TGI elnöke, vagy az ő megbízottjaik kötelesek elvégezni.

Az ülészak listáján és a tíz pótesküdt listáján szintén helyettesíteni kell, ha sorshúzással választották őket, azon személyek neveit, akik abban az évben eleget tettek a 267. § (2) és (3) által előírt feltételeknek.

II. Rész – Az ítélő esküdtzék felállításáról

293. § A kijelölt napon minden ügyre, a bíróság összeül és bevezeteti a vádlottat.

Az esküdtzék nyilvános ülésen alakul meg.

A vádlott ügyvédjének hiánya nem ok az eljárás felfüggesztésére.

294. § Az elnök megkérdezi a vádlott nevét, keresztnévét, születésének idejét és helyét, foglalkozását és lakóhelyét.

295. § A törvényszéki írnok hivatja a nem mentesült esküdteket.

A nevüket tartalmazó kártya egy urnában van elhelyezve.

296. § Az ítélő esküdtzék 9 esküdtből áll.

A bíróságnak határozatban kell elrendelnie egy vagy több pótesküdt sorsolását a kilenc esküdtön túl, akik a bírósági tárgyaláson részt vesznek.

Abban az esetben, ha a 9 esküdtből kiesik valaki az esküdtzék ítéletének kihirdetéséig, a hiányzó esküdteket a pótesküdttekkel kell helyettesíteni.

A helyettesítés abban a sorrendben történik, ahogyan a pótesküdt kiválasztásra kerültek.

297. § A vádlott vagy az ügyvédje, azt követően az ügyész a leendő esküdt nevének kihúzását közvetlenül követve visszautasíthatja azt az esküdtet, akit nem tart megfelelőnek, a 298. § által kifejtett korlátozást kivéve.

Sem a vádlott, sem az ügyvédje, még az ügyész sem ismertetheti a visszautasítás indokait.

Az ítélő esküdtzék akkor alakult meg, ha kihúzták az urnából a kilenc nem kifogásolt esküdt, illetve pótesküdt nevét a 296. szakasz alapján.

298. § A védelem öt, a vád négy esküdtet utasíthat vissza.

299. § Ha több vádlott van, megegyezhetnek a visszautasításokban, de külön is gyakorolhatják őket.

Egyik esetben sem léphetik azonban át a védelmet egy vádlott esetén megillető visszautasítások számát.

300. § Ha a vádlottak nem egyeznek meg a kifogásolásban, akkor sorsolással kell azt a sorrendet meghatározni, amely szerint visszautasítással élhetnek. A vádlottak ebben a sorrendben utasítanak vissza mindaddig, amíg ki nem merítik a visszautasítható esküdtek számát.

301. § A vádlottak megegyezhetnek abban, hogy a visszautasítások egy részét együtt gyakorolják, a maradékot pedig sorolás által meghatározott sorrendben gyakorolják.

302. § A törvényszéki írnok végzi az ítéelő esküdtszék kialakulásának szóbeli műveleteit.

303. § Az esküdtek a sorsolás sorrendjében foglalnak helyet a helyi rendelkezéseknek megfelelően a bíróság mellett, vagy a hallgatóság soraiban, a tanúktól elkülönített székeken, a vádlottal szemben.

304. § Az elnök állva és hajdonfővel a következő beszédet intézi az esküdtekhez: „Önök megesküsznek és megfogadják, hogy a lehető legnagyobb figyelemmel és alapos-sággal vizsgálják meg az X.Y. ellen felhozott vádakat. Nem sértik meg sem a vádlott, sem azon társadalom érdekeit, amely őt vádolja; nem érintkeznek senkivel nyilatkozatuk megtétele utánig; nem hallgatnak sem a gyűlöletre vagy a rosszindulatra, sem a félelem-re vagy a sajnálatra; a vádak és a védelem bizonyítékai alapján döntenek, lelkiismeretük és belső meggyőződésük szerint, pártatlanul és határozottan, amely megfelel egy becsületes és szabad embernek és megőrzik a tanácskozások titkát, még feladatuk elvégzése után is.”

Minden egyes esküdt, akit az elnök egyenként felszólít, kezét felemelve azt válaszolja: „Esküszöm.”

305. § Az elnök kijelenti, hogy az esküdtszék véglegesen megalakult.

IV. Rész – A bírósági tárgyalás berekesztéséről és a kérdések felolvasásáról

347. § Az elnök kihirdeti a tárgyalás berekesztését.

Nem foglalhatja össze a vád és a védelem bizonyítékait.

Elrendeli, hogy az eljárás anyagát az esküdtszék írnokához terjesszék megőrzésre. Magánál tartja viszont a tanácskozás céljaira a vádtanács határozatát a 355. § és az azt követő szakaszoknak megfelelően.

Ha a tanácskozás során, az esküdtszék szükségesnek tartja az eljárás egy vagy több iratának vizsgálatát, az elnök elrendeli az aktáknak a tanácssterembe történő szállítását, amelyet e célból újból felnyitnak az ügyész és vádlott ügyvédek és a polgári fél jelenlétében.

348. § Az elnök felolvassa a kérdéseket, amelyekre a bíróságnak és az esküdtszéknek válaszolnia kell. A felolvasás nem kötelező, ha a kérdések határozat formájában már megszülettek, illetve a vádlott vagy védője lemond róla.

349. § Minden fő kérdést az alábbiak szerint tesznek fel: A vádlott bűnös-e valamely cselekmény elkövetésében?

Minden egyes, az áttételről szóló végzés rendelkező részében felsorolt cselekményre külön kérdést kell feltenni.

Minden egyes súlyosbító körülmény egy külön kérdés tárgyát képezi.

Ugyancsak, ha törvényben meghatározott büntetés alóli mentesülési indokra vagy enyhítésre hivatkoznak.

350. § Ha a bírósági tárgyalások során egy vagy több súlyosbító körülmény merül fel, amely nincs megemlítve az áttételről szóló végzésben, az elnök egy vagy több speciális kérdést tesz fel.

351. § Ha a tárgyalások során olyan tény merül fel, amely más jogi minősítést eredményez, mint amelyet az áttételről szóló végzés tartalmaz, az elnök feltesz egy vagy több kiegészítő kérdést.

353. § Mielőtt az esküdtbíróság visszavonul, az elnök felolvassa az alábbiakat, melyet nagy betűkkel nyilvánosan ki kell függeszteni a tanácssterem legszembevetőbb he-

lyén: A törvény nem kéri számon az esküdteken, hogy milyen módszerekre alapítják meggyőződésüket, nem ír elő szabályokat, amelyeknek alá kellene vetniük egy bizonyíték teljességét és elegendőségét; előírja számukra, hogy az átélteteket csendben elmélkedve magukban vitassák meg, s hogy teljes lelkiismeretükkel vizsgálják azon benyomásokat, melyek a vád és a védelem által felhozott bizonyítékok, érvelések alapján kialakult bennük. A törvény számukra csak egy kérdést tesz fel, amely kimeríti feladataik határát: „Van belső meggyőződésük?”

354. § Az elnök kivezeteti a vádlottat a tárgyalóteremből.

Felszólítja a rendfenntartó erők vezetőjét, hogy a tanácskozó terem kijáratait őrizze, amelybe senki sem juthat be az elnök felhatalmazása nélkül.

Az elnök elrendeli a tárgyalás berekesztését.

VII. Fejezet – Az ítéletről

I. Rész – Az esküdtszék tanácskozásáról

355. § A bíróság bírái és az esküdtek visszavonulnak a tanácssterembe.

Csak akkor hagyhatják el, ha már meghozták döntésüket.

356. § A bíróság és az esküdtszék tanácskoznak, majd szavazócédulákon írásban szavaznak egyértelmű, és egymást követő szavazással. Először a főcselekményről, és ha helye van, minden egyes súlyosbító körülményről, a kiegészítő kérdésekről, és minden egyes olyan tényről, amely törvényi okot jelent a büntetés enyhítésére, vagy mellőzésére vonatkozóan:

357. § Minden egyes bíró és esküdt kap e célból egy nyílt szavazólapot, melyet az esküdtbírószék pecsétjével láttak el és a következő szavakat tartalmazza: „becsületesem és lelkiismerettel nyilatkozom”.

E mögé írja vagy íratja titkosan a szót „igen” vagy „nem” egy olyan asztalon, amely úgy van elhelyezve, hogy senki se láthassa a szavazólapra írt szavazatot. A megírt és lezárt szavazócédulát átadja az elnöknek, aki azt az erre a célra rendelt urnába helyezi.

358. § Az elnök minden egyes szavazatot felbont a bíróság és az esküdtszék tagjainak jelenlétében, akik ellenőrizhetik a szavazócédulákat. Azonnal rögzíti a szavazás eredményét a lapszálon vagy az eldöntött kérdés után.

A fehér szavazócédulák vagy a többség által érvénytelennek nyilvánítottak a vádlottra nézve kedvezőnek tekintendők.

Az egyes szavazatokat, a felbontást követően azonnal elégetik.

359. § A vádlottra nézve minden egyes kedvezőtlen döntéshez legalább 8 szavazatra van szükség.

360. § A nyilatkozat, amennyiben igenlő, megállapítja, hogy a legalább 8 szavazati többség megvan, anélkül, hogy a szavazatok arányát másként kifejezné.

361. § Két vagy több válasz közötti ellentmondás esetén az elnök új szavazást rendelhet el.

362. § A bűnösségre adott igenlő válasz esetén, az elnök a Büntető Törvénykönyv 132-18. és 132-24. rendelkezéseit felolvassa az esküdteknek. Az esküdtszéki bíróság ezután megszakitás nélkül tanácskozik a büntetésről.

A büntetésről szóló döntés a szavazatok abszolút többségével jön létre. A szabadságvesztés büntetésének maximumát azonban csak legalább 8 többségi szavazattal lehet kiszabni.

Ha két szavazati forduló után egyik büntetés sem kapta meg a szavazatok többségét, egy harmadik fordulót kell rendezni, amelynek a folyamán a legutóbbi forduló során javasolt legsúlyosabb büntetést el kell vetni. Ha ebben a harmadik fordulóban még mindig nem szerezte meg egyik büntetés sem a szavazatok többségét, egy negyediket kell rendezni, és így tovább, folytatva azt, hogy a legsúlyosabb büntetést el kell vetni, egészen addig, amíg valamely büntetés meg nem kapja a szavazatok abszolút többségét.

365. § Az esküdszéki bíróságnak a feltett kérdésekre adott válaszai visszavonhatatlanok.

2.

Részletek egy esküdszéki tárgyalásról, illetve az esküdtekkel folytatott beszélgetésről készített videófelvétel hanganyagából („La justice passe” dans la série: „Justice en France”, par Véronique Fregosi).

Hölgyeim és Uraim, Esküdtek! Önök a mai napon, mint a francia nép képviselői vannak jelen. A legsúlyosabb esetekben, bűncselekmény esetén, az állampolgárookra hárul a félelmetes feladat, hogy ítélkezzenek egy ember sorsa felett. Ez az ítélet egy ember további életének körülményeit, a szabadságát és a becsületét befolyásolja. Az ítélet meghozatalához azonban a törvény csupán egyetlen kérdést tesz föl: Mi az ön személyes meggyőződése? Hölgyeim és Uraim, az ülést megnyitom. Kérem, foglaljanak helyet! Kisorsolom az Esküdszék tagjait. Emlékeztetem Önöket, hogy a jelenlévő 45 esküdt közül csak kilenc kerül kiválasztásra. 36-os számú esküdt. Elutasítva. 19-es számú esküdt!

Szerettem volna, ha kiválasztanak. Igen. Végig akartam csinálni. Természetemből fakad, hogy van véleményem Igen, ilyen a természetem.

Asszonyom, Ön tehát az első esküdt. 25-ös számú esküdt!

Nagyon megilletődött voltam, mikor kiálltam a tömeg elé, nagyon megilletődött. Aztán jobbra-balra kellett néznem, hogy az elnök félbeszakít-e, vagy az elnök, vagy a védőügyvéd. Valójában félünk attól, hogy magunk is vádlottakká válunk.

12-es számú esküdt!

Ameddig nem volt hasonló tapasztalatom, azt hittem, hogy ez nagyon egyszerű. Hiszen ez nem más, mint a „szemet-szemért, fogat-fogért” törvénye: ha öltél, ugyanazt érdemled. De ha valaki az esküdszék tagja, az teljesen más. Olyankor már nem ugyanabban a lelkiállapotban vagyunk.

6-os számú esküdt. Uram, Önt a védelem visszautasította. 4-es számú esküdt.

Végső soron nem tudjuk önmagunkat megítélni. Nem tudjuk, hogy az ügyvéd milyenek talál bennünket. Vagy elutasítanak, vagy nem. Hogy miért utasítanak el? Erre sokáig kereshetjük a választ. Ez anélkül történt, hogy bárki bármit is mondhatott volna a viselkedéséről. Csak a külső után ítélni lehet meg. A külső megjelenésre alapozott személyiség nem azonos a valós személyiséggel.

8-as számú esküdt!

Szerettem volna, ha kiválasztanak. Mert ez egy olyan ügy volt, amilyenek a bírósági évkönyvekben szoktak szerepelni.

31-es számú esküdt!

Aszerint ítélünk ahogy élünk. Mindenkinek vannak bizonyos élettapasztalatai. Ebben mindenki hasonló. Tehát, ahogy már mondtam, úgy ítélünk ahogy élünk. Azt használjuk fel, amit megéltünk, amit a moziban láttunk, amit horgászat közben csináltunk.

2-es számú esküdt!

...boldog voltam, hogy átélhettem. Igen, a kezdeteknél valóban nem a felelősség miatt, amit az ügy adhatott. Erre akkor nem gondoltam. Hanem főleg azért, mert a helyszínen, élőben láthattam mindazt amit egyébként a tévében vagy moziban láthattam volna, vagy olvashattam volna az újságokban.

34-es számú esküdt!

Nem gondoltam volna, hogy egy napon beidézhetnek esküdtnek. Hogy erre miként reagáltam? Azt mondhatom, hogy elégedett voltam, mondjuk úgy, jó érzés volt segíteni az igazságszolgáltatást.

44-es számú esküdt!

Nem gondoltam, hogy behívnak. Az ember mindig fél, hogy rosszul választ... Az ügy nagyon kemény volt.

Arra kérem az esküdteket, hogy álljanak fel. Az eskü szövegének felolvasása következik. Majd a nevének elhangzásakor, valamennyi esküdt álljon fel és ismétlje el fennhangon: Esküszöm!

Önök megesküsznek és megfogadják, hogy a lehető legnagyobb figyelemmel és alaposan vizsgálják meg a felhozott vádakat. Nem sértik meg sem a vádlott, sem azon társadalom érdekeit, amely őt vádolja; nem érintkeznek senkivel az ítélet meghozataláig; nem hallgatnak sem a gyűlöltre vagy a rosszindulatra, sem a félelemre vagy a sajnálatra; a vádak és a védelem bizonyítékai alapján döntenek, lelkiismeretük és belső meggyőződésük szerint, pártatlanul és határozottan, amely megfelel egy becsületes és szabad embernek és megőrzik a tanácskozások titkát, még feladatuk elvégzése után is.

Önök!

Egy erős emberre emlékszem. A kezei erőről árulkodtak. Elég gyakran markolta meg a korlátot. Nagyon csontos, szögletes ember volt. Amikor először láttam, mindig emlékezni fogok rá, egy kistermetű, sötét hajú férfi volt, szűk, barna öltönyben. Körül volt véve rendőrökkel, lehajtott fejjel állt. Nem úgy nézett ki, mint aki védekezni akar. Az elején, egy teljesen átlagos férfi benyomását keltette. Megviseltnek látszott, szánalmat keltett bennem. Mérnök volt, műszakvezető. ...dolgoztam gyárban, egy vegyiüzemben. Biztos, hogy egy ilyen képességű ember, aki egy üzemben dolgozik, műszakvezetői beosztásban, legalábbis képzett, tehetséges ember. Oda jutott ahová jutott.

Vádlott, arra kérem hallgassa figyelemmel a(z) ... felolvasását. Asszonyom, kérem kezdje el a felolvasást. Tekintve, hogy ez az információ számunkra a következő felvilágosítással szolgál: 1983. június 24-én (...) Francis 52 éves. Nemrég vált el és nagyon nehezen viseli a gyermekeitől való elszakadást. Egy este megismerkedik Monellel. Monelle fiatal, 24 éves. Szerelem első látásra. Francis körül minden újra megtelik élettel. Házasság, egy fiú, majd egy kislány születése. A nagy ház újraéled. De Monelle válságba kerül. A saját életét akarja élni, dolgozni akar, ügyvéd szeretne lenni. Ekkor Francis segít Monellenek egy irodát nyitni és bérel számára egy kis lakást Martigues

belvárosában. Francis megtartja a nagy házat, foglalkozik a gyerekekkel. Nem akar válni és azt sem akarja, hogy újból elvegyék tőle a gyerekeit. Ragaszkodik hozzájuk. Egy este Francis meghívja Monellet a Miroir aux Oiseaux nevű étterembe. Idillikus környezet egy szerelmes vacsorához, mint régen. De Monelle nem akarja, hogy a férfi áltassa magát. Megmondja neki, hogy nemrég beadta a válókeresetet amelyben azt kérte, hogy a gyerekeket nála helyezték el. Francis fellázad. Egyre hangosabban veszekednek. A pincérek később egy heves vitára emlékeznek. A házaspár elhagyja az éttermet és autóba ül. Egy héttel később, 1983. június 19-én egy meztelen, lefejezett nő holttestét fedezik fel a Berre tó csatornájában. A tettes egy láncsal és vashuzalokkal próbálta megakadályozni, hogy a test a víz felszínére kerüljön. Az azonosítás lehetetlen volt, mivel az áldozat fejét nem találták meg. A rendőrségnek feltűnt, hogy nemrég egy nő eltűnését jelentették. Ekkor beidézték Francist, aki néhány nappal azelőtt saját maga jelentette felesége eltűnését. De a ravatalozóban Francis azt mondta, hogy nem ismeri fel az asszonyt a holttestben. Egy hosszú kihallgatás kellett ahhoz, hogy Francis valljon. Ő ölte meg Monellet. A vacsoráról együtt távoztak. A veszekedéstől felhevülve szeretkezni kezdtek egy parkolóban. Aztán Monelle hirtelen eltaszította magától. Ekkor Francis teljesen elveszítette az eszét és bántalmazni kezdte őt. A visszapillantó tükörrel megütötte a fején, majd a nadrágszíjával megfojtotta. Francis kocsiójával a csatorna felé hajtott. A parton levágta a felesége fejét, majd külön a testtől a vízbe dobta az elkövetéshez használt eszközökkel együtt....

Borzasztó érzés volt, hiszen ez az ember mégiscsak levágta a felesége fejét, megfojtotta őt, igen, ez borzasztó érzés, de nem nagyon tudjuk felmérni, hogy mit is tehetett: Felfoghatatlan. Bennem egyáltalán nem keltett sajnálatot. Aztán meg elkezdtek a lelkiismereti problémákat boncolgatni. Tudatában van-e annak, amit tett, előre megfontolt szándékkal követte-e el, mi vitte rá a bűncselekmény elkövetésére, arra, hogy eltüntesse a holttestet, hiszen megölhette volna s utána feladhatta volna magát... Igen, én személy szerint megütköztem rajta, mert ez nem szokványos dolog, ha valakit megölnek, nem vágják le a fejét, nem vágják kettőbe. Egyben hagyják a testet. Meg kell ölni ezt az embert. Igen, én ezt mondtam magamban. Legelőször ezt mondtam magamban. És úgy gondolom, általában az esküdszék tagjai is ezt mondták magukban. A többségük, még fennhangon is, fennhangon is.

Uram, hallotta a felolvasást? Akar-e magyarázatot adni, ki akarja-e egészíteni valamivel? Átadom a szót.

Engem meglepett, hogy átadják nekünk a szót, az Esküdszéknek. Mit várnak egy esküdtől, az esküdtektől, a személyektől, akik nem ismerték sem őt, sem a feleségét? Mit várnak még a tények után, amiket mindannyian ismerünk? Beismeri bűnösségét... Hiedegvérű és nagyon intelligens. Megpróbálta meglágyítani az esküdtek szívét. Azt szeretne volna elhitetni, hogy valódi indítéka volt a cselekmény elvégzésére. Aszerint, ahogy ő mesélte el az estét, neki volt igaza, nem ő volt a bűnös, hanem a felesége, s ő volt az áldozat. De ez nem természetes, hiszen nem ő halt meg. A gyerekeiről beszélt és folyton azt hajtogatta, hogy a gyerekekért tette mindazt, amit tett. Személy szerint én nem érttem az értelmét annak, amit mondani akart. Hogy mit érezhettem abban a pillanatban? Azt, hogy bűnös, hiszen bevallotta. Ennek ellenére, ez még nem bizonyít semmit. De mindenre igennel válaszolt. Amolyan bólogató János volt.

Elismeri-e, hogy Ön vágta le a felesége fejét?

Erre ő azt mondta: igen.

Miért cselekedett így?

Mert el kellett tüntetnem a holttestet..

Kérem, mutassa be az esküdteknek az áldozatról és a bűnelkövető eszközökről készült képeket.

Ezt nehezen lehet elfelejteni. Ahogyan a képeket bemutatták. Olyan képek voltak, amelyek a holttest, egy emberi test darabjait ábrázolták. És volt valami fűrészszelem is, amivel a tettes levágta az asszony fejét. Borzalmas. Amikor az ember egy fej nélküli, teljesen csupasz holttestet lát, ami fel van puffadva, feltehetően a gázoktól, vagy nem tudom mitől, az borzalmas. Amikor a gyilkos szerszámot megmutatták, nem mertük megérinteni. Nem mertük megfogni, féltünk, hogy fertőzött. Az volt a benyomásunk mintha pestises lenne. Sokáig rosszul éreztem, fel is sikoltottam. Sírni szerettem volna, amit nem volt szabad. Ha egy esküdt sírva fakad, az befolyásolhatja a per kimenetelét. Uralkodtam magamon, de amikor elhagytuk a tárgyalótermet, összezuhanam.

A bíróság felfüggeszti az ülést. A tárgyalás holnap reggel 9 órakor kezdődik újra.

A kocsiban ilyeneket mondtam magamnak: nyugodj meg, nem mehetsz haza ilyen állapotban, ne is gondold rá többet, elég volt, ne játszd vissza újra meg újra a jelenetet, de valahol mégis felzaklatott. Amikor elmondtam a társamnak, ő egyébként rendőr volt, azt mondta, hogy gyenge vagyok. Ebből rájöttem, hogy nem szabad tovább mennem. Leálltam, és vége lett. Nem szabad visszatérni a dologra. A társam ilyen megfontolt és kimért, míg én mélyebb érzésű vagyok, érzékenyebb, megértőbb. De azt gondolom, hogy részünkről a törvényszékkel megegyező magatartás az elfogadható. Ez mit jelent? Azt, hogy mégis meg kellett volna ezt az embert büntetni. Keményen meg kellett volna büntetni.

A tárgyalást újratekintem. Kérem, hogy vezessék be az áldozat édesapját.

Tisztán emlékszem arra a jelenetre, amikor az áldozat apja a bíróság előtt állt. Ha le akarom őt írni, lehet, hogy tévedek, de úgy emlékszem, egy átlagos, inkább alacsony, zömök férfi volt. A hangja el-elcsuklott a felindultságtól. Vádaskodott. Mást sem csinált, csak egyfolytában azt ismételtegette:

Ez az ember ölte meg a lányomat! Ilyen és ilyen tényekkel látom igazolva az állításomat. Azt mondta, sajnálja, hogy eltörölték a halálbüntetést. Az apa sokat segített nekem azzal, ahogy a lányával történt esetre reagált. Mert azt gondolom, ha én lettem volna az ő helyében, lehet, hogy sokkal rosszabbul viseltem volna nála. Egy apa mindig azt kérdezi magától, hogy hasonló esetben mit tenne. Az igaz, hogy elfogódott volt, még sírt is. Tehát beszélt a vádlotthoz... Ez az ember képes lett volna ölni a lányáért. Az apa tanúvallomása ebben az értelemben döntő volt. Olyan színben tüntette fel a vádlottat, amely nem volt túl hízelgő számára. Azt állította róla, hogy erőszakos ember és ő soha nem fogadta el vejeként. Emlékszem rá, hogy ezt mondta, de annyi harag és gyűlölet volt benne, hogy emiatt nem lehetett elfogulatlan. Érezni lehetett, hogy már a házasság elejétől nagyon sok konfliktus volt köztük. Vihar előtti hangulat nehezedett ránk. Fojtató volt a levegő.

Uram, tekintve, hogy Ön az áldozat testvére, nem kötelezem eskütételre. Önálló döntési jogomnál fogva hallgatom meg a vallomását.

Az áldozat öccse, egy adott pillanatban, nem is tudom mit mondjak, elveszítette az önuralmát. Felállt. Nem tudom mit akart tenni, mindenesetre a körülötte lévő biztonságiak lefogták. Bevallom, ekkor nagyon megijedtem. Közvetlenül a vádlott mellett ültem és

arra gondoltam, ha egy pisztolya vagy más fegyvere van, könnyen megölhette volna. Emlékszem, lehajtottam a fejem, mert úgy láttam, hogy a fiatalember valamilyen tárgyat vesz elő a zsebéből, amellyel meg akarja gyilkolni, vagy legalábbis bántalmazni akarja a vádlottat.

Nem éreztem rajtuk azt, hogy gyötrődnének. Nem éreztem igazi fájdalmat. Ezzel szemben, az áldozat édesanyjánál és öccsénél teljesen nyilvánvaló volt. Ezt a tárgyalótermen kívüli viselkedésükre értem.

Az esküdszék felfüggeszti az ülést. A következő tárgyalás délután fél háromkor kezdődik.

Odakint teljesen normális embereként viselkedtek. Nem tüntek különösen zaklattottnak. Azzal teljes mértékben egyetérték, hogy az élet nem állhat meg. De ők nyugodtan étkeztek az ügyvédjük társaságában, nevetgéltek, viccelődtek. amikor melléjük értünk... éppen egy... én nem tudom, de az tény, hogy elég különös volt. Egyedül ettem, soha nem étkeztem együtt egy esküdttel. Hogy miért? Egyedül akartam maradni. Talán ilyen a természetem. Nem, soha nem kerestem a kapcsolatot a többi esküdttel. Nem akartam, hogy befolyásoljanak. Azt hiszem, a többi esküdtnek sem volt erre szüksége. Végső soron, azt gondolom, hogy mindannyian ugyanazt tettük. Megettünk egy szendvicset az egyik sarokban, ittunk egy kávét, sétáltunk egy keveset. Megpróbáltunk egy kicsit feloldódni, mert túlságosan feszült volt a hangulat.

Az ülést megnyitom.

Voltak kevésbé fontos tanúk. Például az anya, aki gyermekét elveszített szülőként viselkedett, vagy mások, akiknek a vallomása pusztán tényközlő jellegűnek tekinthető. Ilyen volt a rendőrség képviselője és a különböző szakértők. Amit nagyon lesújtónak találtam, az a csonkítás leírása volt. Érdekesekek voltak még azok a vallomások, amelyek homlokegyenest az ellenkezőjét állították annak, amit a történetek alapján elképzeltünk. Ezekben a vádlottat jó családapának, udvarias, szomszédaival és általában mindenkivel jó kapcsolatban lévő embernek írják le. Mindenki szerette, a munkásai, a beosztottjai és általában mindenki, akivel nap mint nap érintkezett. Egész Franciaország területéről érkeztek emberek, hogy tanúskodjanak mellette. Abban mindannyian egyetértettek, hogy a vádlottat rendes embernek tartották. Uram, óhajt még mondani valamit? ...nem akartam ezt tenni, de... de minden embernek uralkodnia kell az érzelmein, különösen, ha szerette a feleségét. Nem értem, miért gyilkolta meg a feleségét, nem értem, miért tette. A tekintetével szeretett volna rávenni minket arra, hogy próbáljuk őt megérteni. Azt akarta elhíttetni, hogy ő kényszerűségből gyilkolta meg az asszonyt.

*A kihallgatás szempontjából, fontosnak tartom a vádlott emlékiratából egy részlet ismertetését. Ezen emlékiratot a vádlott az előzetes őrizetbe vétele alatt írta és kimon-
dottan a vizsgálóbírónak címezte.*

10 év keresés eredményeképpen, 1975-ben rátaláltam az anyámra. Emiatt apám, teljesen megmagyarázhatatlan okokból kitagadott a gyermekei közül. Hívtam telefonon, de ő mindig letette a kagylót amint a hangomat meghallotta. Leveleimet makacsul válasz nélkül hagyta. Be szerettem volna mutatni neki az asszonyt, akivel újrakezdtam az életemet. Ezért Monellel és fiúnkkal, Romainnel, 1980 májusában meglátogattuk. Amikor megérkeztünk, apám a kapuhoz közel, a terület másik oldalán tartózkodott. A bokrokat metszette. Megtagadta, hogy beszéljen velünk. Nem ismerem Önöket, kérem, hogy

távozzanak! Nem hatotta meg sem a könyörgésünk, sem 9 hónapos unokájának, Romainnek a jelenléte. Tovább folytatta a munkáját, majd eltűnt a ház mögött.

Elég szomorú gyermekkorra volt, ahogy az a vallomásokból kiderül. Megszakadt a kapcsolata a szüleivel. Ráadásul az anyja, akit imádott és akire végre rátalált, hajléktalanként élt valahol le Havre mellett. Ez mindenképpen befolyással lehetett arra ami később történt. De ez nem lehet magyarázat mindarra amit tett. Nem ölnék meg csak úgy valakit, pusztán azért mert szerencsétlen fiatalkorunk volt.

Felhasznált irodalom

- Aninat M., Deschamps, Drevon, (1980.) «Les jurés, Que sais-je?» Presses Universitaires de France
- Angevin H., (1994.) «La Cour d'assises et les lois nouvelles», in La Semaine Juridique, ed. G.Doctrine, 3730
- Braunschweig, (1985.) «Réflexions sur le jury criminel», scéance du 15 décembre 1984., in Revue de droit pénitentiaire et de droit pénal, p. 9–25.
- Fayolle B., de la cour d'assises, in Problèmes actuels de science criminelle, n°5, 1992., p. 55 et suivantes.
- Graven J., (1970.) Sens et évolution du jury, Revue internationale de criminologie et de police technique, p. 97.
- Jourdain R., (1984.) Le jury et les garanties de l'accusé en droit anglais et français comparé, Thèse 3ème cycle, droit pénal, Aix-Marseille
- Kulcsár Kálmán, (1971.) «A népi ülnök a bíróságon» Akadémiai Kiadó, Bp.
- Lebreton G., (1995.) Libertés publiques et droits de l'Homme, éd. A. Colin
- Lombard F., (1993.) Les jurés, Justice représentative et représentations de la justice, L'Harmattan, coll. Logiques Juridiques
- Lombard P., (1981.) Quand la justice se trompe, R. Laffont
- Martinage R., Royer J.P (1990.), Les destinées du jury criminel, textes réunis, Lille, Ester édition
- Martinage, R. L'évolution du jury en France et en Europe depuis la révolution de 1789., Revue Internationale de Droit Pénal (vol. 57)
- Pradel J. (1995.) Procédure pénale, Cujas, 8ème édition.,
- Rached A.(1972.) De l'intime conviction du juge, Thèse Paris.,
- Royer J.P. (1995.) Histoire de la justice en France, P.U.F.
- Silvestre C. (1995.) Les principes généraux de la procédure pénale française, Mémoire D.E.A, Aix-Marseille.,
- Zavaro M. (1995.) «Le projet de réforme des Cours d'assises», in Justice, novembre., p. 17–20.
- Valdman E. (1996.) «Pour une réforme de la Cour d'Assises»
Les dossiers de la semaine juridique, hors série, éditions juris-classeur, février (1996.)

Újságcikkek:

«L'agonie de l'intime conviction», in *Le Monde* 2 février 1993.

«Des gardes fous indispensables au jury populaires», in *Le Monde*, 7 février 1994.

«Des avocats et des magistrats font le procès de la Cour d'assises», in *Le Monde*, 5 juillet 1994.

«Bonne chance, monsieur Toubon!», par H. Leclerc, in *Le Monde*, 14 juin 1995.

«La réforme de la Cour d'Assises vise a limiter le risque d'erreurs judiciaires», in *Le Monde*, 30 septembre 1995.

«La Cour d'assises en appel», in *Le Monde*, 18 janvier 1996.

«Le ministre de la justice reporte l'examen du projet de réforme de la Cour d'assises», in *Le Monde*, 6 février 1996.

«Une profonde réforme de la Cour d'assises est proposée a M. Toubon», in *Le Monde*, 2 mai 1996.

Jacques Toubon plaide pour ses réformes, in *Le Figaro* 19 november 1995.

Quelle urgence? *Le Figaro* 20. janvier 1996. par Gérard Nirascou

„Bonne idée, mauvais dispositif” *Vendée matin* 1995. november 21.

ATTILA BADÓ

DILEMMAS OF THE FRENCH JURY

(Summary)

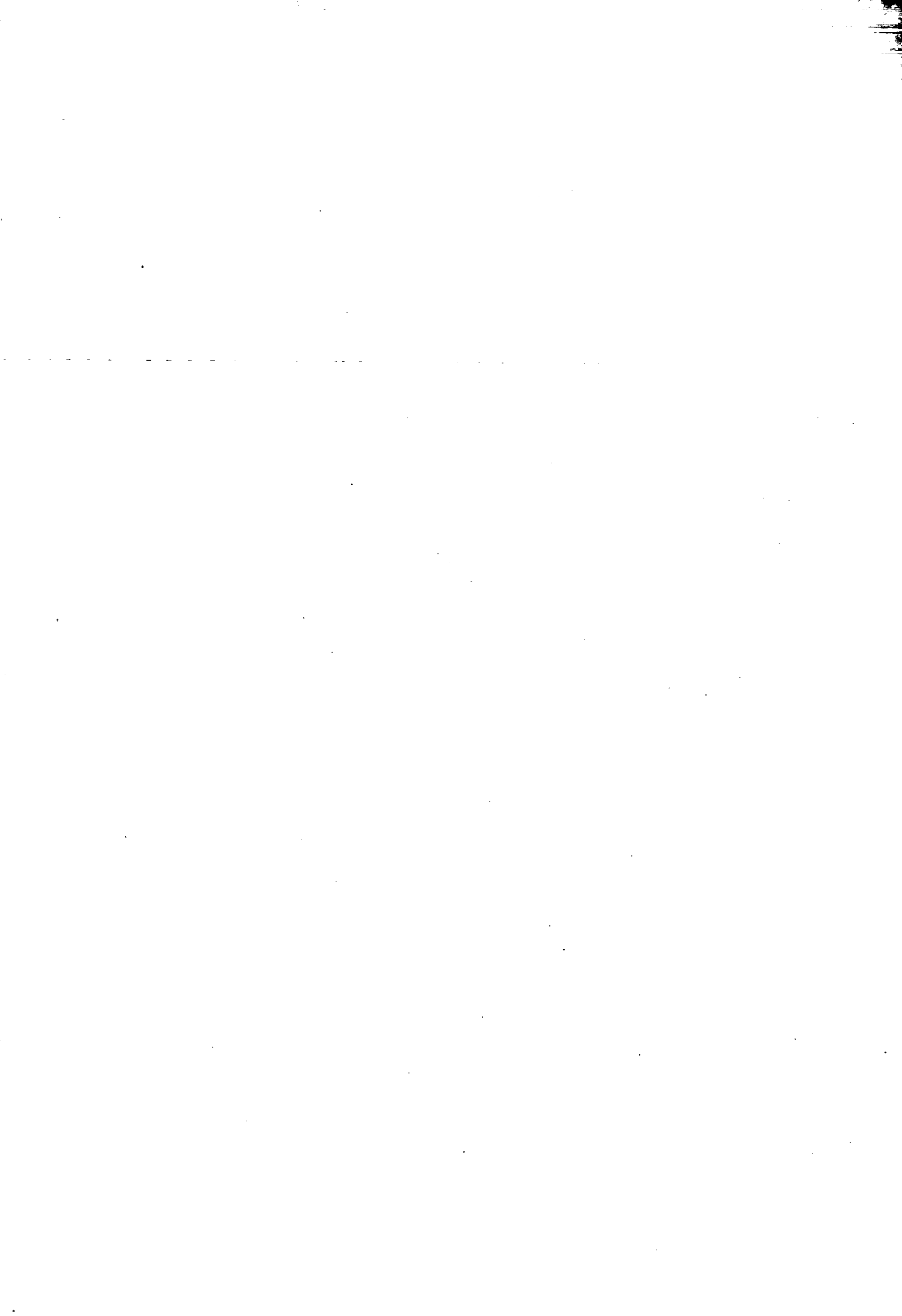
This study concentrates on continuous 19th and 20th century debates over several aspects of the French lay justice system. The examination takes both a historical and a theoretical point of view. Historically the author traces back to the origins of this system, namely to the birth of the idea of introducing the institution in France in 1790. Then he follows the way the basic rules and structure of the French jury were formed by the 1791 Constitution and the 1808 Penalty Code. Following this short introduction he focuses on changes of two aspects of the system : changes in conditions of becoming a juror – more generally speaking : conditions, rules and techniques of jury selection. – in the first place, and changes in cooperation of judges and jurors, particularly in division of roles between these two types of protagonists in criminal procedures. The author follows both stories from the beginning up until the 1978 reforms. At this point peculiarities and problems of contemporary French lay justice become the main concern of the study. After shortly sketching the present system – which includes a comparison between two patterns of the 'voir dire' procedure, the American and the French, arguing in favor of the latter – he turns his attention towards the lively debate of the mid-nineties about the need and ways of reforming the 'French Jury' with the emerging conflict between making appeals possible and 'le dogme du jury populaire' as neuralgic point of reform plans. The author analyzes the latest efforts – a plan by Jacques Toubon and his colleagues – and reasons that led to the ever-returning failure of radical change in the French jury system.

As an appendix the author publishes Hungarian translations of several sections of the French 'Procédure Pénale' concerning the jury and a transcript of a jury hearing.

Felelős kiadó: Dr. Besenyei Lajos dékán

Nyomás és kötés készült az OFFICINA Tannyomdában
6721 Szeged, Vadász u. 2/B 2000-8

Felelős vezető: dr. Kékes Tiborné

A SZEGEDI JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK
E SOROZATBAN MEGJELENT ÚJABB KIADVÁNYAI

Tomus LVI.

Fasc. 2. *Ruszoly József*: Országgyűlési képviselő-választások Magyarországon 1861–1868. Az 1848. évi pozsonyi V. és kolozsvári II. törvénycikkek gyakorlata kormányhatósági és hazai helyhatósági levéltári források alapján. (Szeged, 1999.) 557 p.

Tomus LVII.

Fasc. 1. *Badó Attila*: A francia esküdszékkal kapcsolatos dilemmák (Szeged, 1999.) 26 p.

Fasc. 2. *Bródy János*: A sztrájkjog nemzetközi és magyar aspektusai (Szeged, 1999.) 21 p.

Fasc. 3. *Hajdú József*: Az alternatív vitamegoldási rendszerek szerepe a munkahelyi szexuális zaklatásos ügyek megoldásában (Szeged, 1999.) 63 p.

Fasc. 4. *Józsa Zoltán*: Regionalizmus és önkormányzatok (Szeged, 1999.) 25p.

Fasc. 5. *Juhász Zsuzsanna*: Az 1990-es évek közepének európai börtönnépessége – számok tükrében (Szeged, 1999.) 14 p.

Fasc. 6. *Molnár Imre*: A római jog professzorai a szegedi egyetemen (Szeged, 1999.) 16 p.

Fasc. 7. *Osztróvszky József*: Elemi kárbiztosítás Magyarországon. Az 1858. évi kiadás szövegét gondozta és az utószót írta *Ruszoly József* (Szeged, 1999.) 53 p.

Fasc. 8. *Tekla Papp*: Die Grundzüge des englischen Gesellschaftsrechts (Szeged, 1999.) 8 p.

Fasc. 9. *Stipta István*: Adalékok a pénzügyi közigazgatási bíróság működésének történetéhez (1884–1885) (Szeged, 1999.) 22 p.

Fasc. 10. *Szondi Ildikó*: Lakástakarék-pénztárak Magyarországon (Szeged, 1999.) 26 p.

Fasc. 11. *Varga Péter*: De re militari (Szeged, 1999.) 23 p.